

Izjaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostor:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 2. AVGUSTA (AUG. 2), 1943 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 149 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Slovenski gerilci prebili osiščno črto in invadirali severno Italijo!

Bitke med Slovenci in Italijani v Vidmu in okolici. Avtoritete odredile evakuacijo prebivalcev iz italijanskih mest. Zavezniki zavrgli italijanske mirovne pogoje. Sedma ameriška armada zasedla nadaljnja mesta v prodiranju proti Messini.—Angleški letalci vrgli 2300 ton bomb na Hamburg.—Ameriške podmornice potopile deset japonskih ladij

London, 2. avg.—Jugoslovanska ubežna vlada poroča, da so slovenski gerilci in neredne čete pete in šeste brigade, ki se bore na italijanskem ozemlju, prebile osiščno bojno črto in udrle v Videm in okolici v severni Italiji. Gerilci mobilizirajo slovenske civiliste v teh krajih za boj proti sovražniku.

Prejšnja poročila so omenjala bitke med Italijani in Slovenci ter Nemci in Italijani na severu. Videm leži 40 milj severozapadno od Trsta in 40 milj proč od stare meje med Italijo in Jugoslavijo.

Jugoslovanska vlada dalje poroča, da so četniki napadli nemško-bolgarsko vojaško kazensko odpravo v bližini Zagečara, razbili vlak, pobili večino izmed 500 osiščnih vojakov in ujeli poveljnika.

Bern, Švica, 2. avg.—Vest iz krajev ob italijanski meji pravi, da je italijansko poveljstvo odredilo evakuacijo 3,000,000 civilistov iz industrijskih središč v severni Italiji, ki bodo tarča zavzeznika bombardiranja iz zraka, če se bo Italija še nadalje opirala na strani Nemčije. Evakuacija je bila odredjena v času, ko v Vatikanu kroji govorice o mirovnih pogajanjih.

London, 2. avg.—Vest iz Kaira, Egipt, pravi, da so zavezniki zavrgli mirovne pogoje maršala Badoglija, predsednika italijanske vlade. Badoglio je izjavil, da se bo Italija podala pod pogojem, da ne bo postala baza zavezniških napadov na Nemčijo.

Zavezniški stan, Afrika, 31. jul.—Sedma ameriška armada pod poveljstvom generala Pattona prodira naprej proti Messini, glavni mornarični bazi in luki, ki je oddaljena dve milj od italijanske celine, ter drobi odpor osiščne sile. Prvi oddelki te armade so se približali glavni bojni črti pri San Stefanu, ki jo drže Nemci.

Kanadske čete so v akciji v sredini otoka, angleške pa pri Cataniji. Operacije zavezniških sil v Siciliji podpirajo bojna letala z bombardiranjem osiščnih pozicij. San Stefano, strateško mesto, je obkroženo in priključeno se, da bo kmalu padlo. Tam je zbrana nemška vojaška posadka. Nemci se držijo, ki se vleče od vznožja gore Etna do Troina, enajst milj od Nicosije in od tam do Bagduta.

Britske kolone so zdrobile osiščne sile v zapadni Siciliji. Kanadske čete pa zdaj napadajo petnajsto nemško oklepno divizijo na severni strani Etna. Možnost je, da Nemci formirali novo bojno skupino hribih med to goro in Troino, da se bo tam vršila nova bitka.

Britske bojne mornarice bombardirale Crotone, železniški center na italijanski celiini, ki pripada celini v Siciliji. Kanadske topniške baterije so odgovorile na bombardiranje istočasno so angleški ameriški letalci metali bombe na vojaška letališča v Italiji.

London, 31. jul.—Ameriške podmornice in bombniki so potopile deset japonskih podmornic in deset tovaren v Kasselu.

Gerilci pobijajo osiščne vojake

Revolta se širi na Balkanu

London, 31. jul.—Poročila, ki prihajajo sem iz Jugoslavije, Grčije in Albanije, pravijo, da gerilci pobijajo Nemce in Italijane, kar povzroča veliko nervoznost v Bolgariji, Rumuniji in na Ogrskem, satelitskih osiščih. Jugoslovanski četniki razbijajo železnice v Dalmaciji in Črni gori in vlake, ki vozijo italijanske vojake domov. Eden vlak, na katerem so se nahajali nemški vojaki, je bil vržen iz tira sto milj južno od Belgrada. Gerilci so potem napadli vojake in skoro vse pobili.

Druge vest pravi, da so gerilci ubili 550 italijanskih vojakov v zadnjih dneh. Sto Italijancev je padlo v enem napadu, v drugem pa dvesto.

(Poročilo iz Berna, Švica, pravi, da je 22 italijanskih vojaških divizij zapustilo Balkan in odšlo v Italijo.)

Nemška okupacijska sila straži Atene, glavno grško mesto, po demonstracijah, ki so sledile padcu Mussolinijevega režima v Italiji. Grški gerilci so iz zasede napadli nemško motorno kolono v južnozapadnem delu Grčije in ubili 50 vojakov.

Vest iz Beograda pravi, da so Nemci storili korake za preprečitev zavezniške invazije Balkana. Nacijske čete stalno prihajajo na Balkan iz Francije.

Jugoslovanska vlada poroča, da so četniki generala Mihajlovića v akciji v vseh krajih. Četniki napadajo železnice, da zavrejo osiščno militaristično gibanje in onemogočijo odhod iz Jugoslavije.

Ameriška armada nasičuje Italijane

Italijanski kralj se odpove prestolu?

Washington, D. C., 31. jul.—Predsednik Roosevelt je dejal, da je general Dwight D. Eisenhower storil korake za nasičevanje lačnih civilistov v Siciliji in celo izpuštil nekaj italijanskih vojnih ujetnikov, ki zdaj pomagajo civilistom pri pospravljanju pridelkov.

Kablogram, ki ga je Eisenhower poslal predsedniku, pravi, da je v prvih dneh armade nasičevala civiliste, zdaj pa prihajajo živila v Sicilijo iz Afrike. Ta vključujejo moko, sladkor in mleko. Roosevelt je izrazil upanje, da bodo Italijani v Siciliji obdržali pridelke zase v nasprotju s prejšnjimi leti, ko so jih morali oddati Nemcem. Poleg živil dobivajo civilisti tudi mleko, zdravila in druge potrebščine.

Alžir, Alžirija, 31. jul.—List Nouvelles pravi, da se bo italijanski kralj Emanuel odpovedal prestolu v prilog svojemu vnuku, nepoljskemu princu. Njegov sin in prestolonaslednik Humbert ne bo zasedel prestola, ker se je družil s fašisti.

Bern, Švica, 31. jul.—Benito Mussolini je bil s silo odveden zadnji nedelji iz palače italijanskega kralja, ko se je zamenjal, da ostane na krmilu, poročila švicarska časniška agencija. Potisnili so ga na vojaško ambulanco, ki ga je odpeljala iz Rima. Kje se Mussolini nahaja, ni znano.

NOVI SPOPADI MED NEMCI IN ITALIJANI

Nemške čete zasedle Istrski polotok

IZGREDI V ITALIJANSKIH MESTIH

Madrid, Španija, 31. jul.—Sem dospela poročila omenjajo nove bitke med nemškimi in italijanskimi četami v severni Italiji in da so Nemci zasedli Istrski polotok in vse pokrajine od Tržaškega zaliva do bivše avstrijske meje. Nemške divizije so prišle v Videm in Trst iz Celovca in izgleda, da bodo okupirale vse ozemlje na severni strani reke Po.

Bern, Švica, 31. jul.—Proti vojne demonstracije so v teku v Trstu, Polji, Istri, na Primorskem in Reki, se glasi poročilo iz nekega italijanskega obmejnega mesta. Maršal Pietro Badoglio se bo moral kmalu odločiti za sklenitev miru z zavezniškimi ali nadaljevanje vojne na strani Nemčije. Poročila, da se pogaja za mir z zavezniškimi, se vzdržujejo.

Nemci bodo zasedli severno Italijo, Primorsko in Istro, kjer se nahajajo nacijske vojaške formacije, če se bo Badoglio odločil za sklenitev miru. Možnost je, da bodo zasedli tudi italijansko bojno mornarico, ki se nahaja na Jadranskem morju. Večina bojnih ladij je zbrana v Poli.

Izgredi se nadaljujejo v Milanu, Turinu in drugih mestih v severni Italiji kljub obsednemu stanju, ki ga je razglasil maršal Badoglio po vsej Italiji. Zahteve za takojšnjo vzpostavitev demokratske vlade naraščajo.

Čez pet tisoč fašistov je bilo aretiranih v interesu njihove varnosti. V malih vaseh in naselbinah policija ne more kettiti fašistov pred razkačeno množico in mnogo jih je bilo ubitih in ranjenih.

List Giornale D'Italia je priznal, da je Italija že poražena in da se ne more zanašati na svoje prijatelje.

Badoglio je odredil razpust nadaljnjih fašističnih organizacij. Med temi je fašistična kolonija. Ljudstvo je bilo po izredni seji članov kabineta informirano, da se bodo svobodne volitve vršile po končanju vojne.

Italijanske in nemške čete so bile poslano v Trst, Istro in na Reko, da potlačijo demonstracije Slovencev in Hrvatov za odcep od Italije in pridružitve k jugoslovanski državi.

Ljudje v Milanu so ignorirali dekret, katerega je izdal general Canale, vojaški guverner, in kateri prepoveduje demonstracije in zbiranje množic na ulicah. Več tisoč ljudi je demonstriralo na glavnem trgu za mu in prepevalo Internacionalo. Šlihi so se vzklili: "Mussolini je likvidiran, zakaj ne bi bila vojna?" Delavci, ki so zastavili v milanskih tovarnah, se niso vrnili na delo kljub grožnjam, da ji bo zavrta teža kazen.

Stavka v tovarnah Fordove kompanije

Detroit, Mich., 31. jul.—Tovarna Ford Motor Co. v Highland Parku je morala ustaviti obrat zaradi stavke 2260 delavcev. To je že tretja stavka v tej tovarni v zadnjih treh dneh. Nastala je v znak protesta proti odločitvi zaupnika avtne uni. Stavke v tovarnah Timken-Detroit Axle Co., Essex Wire Corp. in Continental Motors Co., v katerih je bilo zavezanih 10,500 delavcev, so bile izravnane in vsi stavkarji so se vrnili na delo.

Resna kriza se razvija v Bolgariji

Dežela se odcepi od osišča

Carigrad, Turčija, 31. jul.—Resna kriza se razvija v Bolgariji do padca Mussolinijevega fašističnega režima v Italiji. Znamenja kažejo, da bo Bolgarija prva balkanska država, ki obrne hrbet osišču.

Položaj v Bolgariji, Rumuniji in na Ogrskem se hitro izpreminja od preobrata v Italiji. Direktno vesti iz teh držav so pičle, toda jasno kažejo, da so ljudstva prepričana, da je Italija doigrala.

Bolgarija, zaveznica Nemčije, drži vso jugoslovansko Makedonijo in del grške Makedonije.

Rommel dospel v grško luko

Ogrska vlada hoče skleniti mir

London, 31. jul.—Radio Berlin je naznanil, da je feldmaršal Erwin Rommel dospel v Solun, grško luko ob Egejskem morju. Naznanilo je sledilo poročilom o nezadovoljstvu v Bolgariji, Rumuniji in na Ogrskem, satelitskih osiščih, z vlogo, ki jo igrajo v vojni. Ogrska vlada je že namignila, da bi se rada umaknila iz vojne in sklenila mir z zavezniškimi.

Vest iz Carigrada, Turčija, pravi, da je Kristof Kallay, sin ogrskega premierja, Nikolaja Kallayja, dospel v Ankaru kot načelnik posebne diplomatske misije. Ta je sledila poročilu o viharji seji članov ogrskega kabineta, ki je trajala osemnajst ur in na kateri je bila razprava o umiku Ogrske iz vojne. Ogrska je izgubila več tisoč vojakov na ruskih frontah, kjer so se borili na strani nemške armade proti sovjetski sili.

Doznava se, da bo Kallay kot načelnik misije začel tipati pri zavezniških za sklenitev miru. Jugoslovanska ubežna vlada v Londonu je že prejela zadevni apel od Ogrske.

Vsa znamenja kažejo, da se je ogrsko ljudstvo naveličalo vojne. V Budimpešti in drugih ogrskih mestih se vrše demonstracije za sklenitev miru. Trdi se, da je Ogrska že namignila, da se bo odpovedala jugoslovanskemu ozemlju, ki ga je zasedla. Kot povračilo naj bi dobila polovico Slovačije in Sedmogrsko za pomoč zavezniškim, ki jim jo bo nudila, če bodo udri v dolino ob reki Donavi.

Akcija proti trgovcem v rudarskih okrožjih

Washington, D. C., 31. jul.—Urad za kontrolo cen je odredil akcijo proti trgovcem z živi v rudarskih okrožjih v West Virginiji in Pennsylvaniji, ki so prodajali živila po višji ceni nego jih določajo regulacije. Množico trgovin je bilo suspendiranih zaradi kršenja regulacij. Urad je zapretil s kaznimi onim, ki kršijo regulacije in navijajo cene.

Moskva ni komentirala razpusta fašistične stranke

Moskva, 31. jul.—Ruski listi so objavili poročilo o razpustu fašistične stranke v Italiji brez komentarja. Večjo pozornost so posvetili manifestu petih italijanskih organizacij v New Yorku, ki vsebuje zahtevo, da morajo biti Mussolini in člani njegove fašistične gänge kaznovani.

Domače vesti

Obiski in posdravi

Chicago. — Thomas Kerhlikar, Jenny Lind, Ark., predsednik društva 24/SNPJ, je 29. julija obiskal gl. urad SNPJ in uradništvo Prosvete.

Smrtna nesreča v rovu

Washoe, Mont. — Dne 17. julija je bil pri delu v premogovniku ubit John Lukić, star 52 let in doma iz Vač pri Litiji na Dolenjskem. Bil je član društva 112 SNPJ in tukaj zapuščena žena, sina, tri pastorki in pastorko.

Po nesreči ustrelil brata

Forest City, Pa. — Karl Novak, star 16 let, je 24. julija po nesreči ustrelil svojega trinajstletnega brata Davida Novaka. Dečka sta dobila v roke 45-kalibrski revolver in starejši bratec ga je po nerodnosti sprožil in krogla je zadela mlajšega v trebuh. Smrtno ranjenega dečka so odpeljali v bolnišnico, kjer je kmalu umrl. Mali je bil član mladinskega oddelka pri društvu 372 SNPJ, rojen je bil tukaj in zapuščena dva brata in sestro omoženo Gerček, v Coopers townu, N. Y., pa starega očeta na materini strani Johna Skubca.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Dne 27. jul. se je naglo zgredil in umrl na potu v bolnišnico Frank Cirk, star 59 let in rojen v Ljubljani. Bil je član društva 5 SNPJ in tukaj zapuščena žena, tri sinove (dva pri vojakih) in tri hčere. V Ameriki je živel 38 let.

Iz Minnesote

Chisholm, Minn. — Pred dnevi je tukaj umrl John Dolinar, star 68 let in rojen v Ljubljani. V Ameriki je bival 44 let in tukaj zapuščena žena, sina in šest hčere.

Iz Južne Amerike

Buenos Aires, Argentina. — Dne 21. marca t. l. je na Dock Sudu umrla Danica Juršič, stara 18 let. Zapuščena starše, ki imajo gostilno. Njena mati je Slovenka iz Ravne pri Sežani, oče pa je Hrvat iz Dalmacije.

Odbor se izrekel proti zvišanju mezd

Washington, D. C., 31. jul.—Vojno-delavski odbor je formalno zavrnil zahtevo glede zvišanja mezd delavcem, ki so upoštevni v ladjedelnicah. Izjavil je, da so delavci že dobili zvišanje, ki ga dovoljuje mezdni stabilizacijski program. Reprezentanti delavcev v odboru niso podprli odloka, ki pa je bil kljub temu sprejet z večino glasov.

Konoje postal svetovalec japonske vlade

New York, 31. jul.—Knez Fumamaro Konoje, ki je odstojal kot predsednik japonske vlade dva meseca pred napadom na Pearl Harbor, je bil imenovan za svetovaleca vlade premijera Toja. Tako se glasi radijsko poročilo iz Tokija, ki je bilo preštevano v New Yorku.

Zenska mornarična rezerva bo povečana

Washington, D. C., 31. jul.—Mornarični department je naznanil povečanje ženske mornarične rezerve (WAVES) na 91,600 do konca prihodnjega leta. Ta je bila ustanovljena pred enim letom. Prvotni načrt je določal, da rezerva šteje 10,000 žensk. To tvori sedaj 29,000 žensk.

Konec rekrutiranja angleških žensk

London, 31. jul.—Delavski minister Ernest Bevin je naznanil v parlamentu zaključitev rekrutiranja žensk za pomožno vojaško službo. Več tisoč žensk bo poslanih v letake in druge tovarne, v katerih je pomanjkanja delavcev.

RUSIJA ODOBRIJA POGOJE ZA MIR Z ITALIJO

London naznanil poln sporazum med zavezniškimi

ROOSEVELT SVARI NEUTRALCE

London, 31. jul.—Sovjetska Rusija je odobrila pogoje Združenih narodov za mir z Italijo. Ti pogoji so bili začrtani na konferenci v Londonu po reprezentantih Velike Britanije in Amerike po padcu Mussolinijevega režima in predloženi Moskvi v odobritev. Odgovor sovjetske vlade je prišel sinoči v London, nakar je premeir Churchill sklical izredno sejo članov svojega kabineta, ki je trajala dve uri.

Churchill je po seji izjavil, da je sovjetska vlada z odobritvijo pogojev demonstrirala solidarnost z zapadnimi demokracijami. Doznava se, da so pogoji vojaškega, ne političnega značaja. Pričakuje se, da bo maršal Badoglio, predsednik nove italijanske vojaške vlade, apeliral na zavezniške za sklenitev miru.

Angleški zunanji minister Anthony Eden je konferiral z zunanjimi ministri osemih ubežnih vlad in reprezentanti odbora za osvoboditev Francije. Glavni predmet razgovorov je bila Italija. Jan Masaryk, češki zunanji minister, je v teku diskuzije omenil poslanico generala Dwighta D. Eisenhowerja, katerega je bila naslovljena italijanskemu ljudstvu. On je zahteval pojasnila glede opazke v poslanici o nemških agresorjih, ki so na italijanskem ozemlju, in zakaj niso Italijani omenjeni kot agresorji. Reprezentant kot Francije, Jugoslavije in Grčije, držav, ki so občutile agresijo Italijanov, so izjavili, da v tem oziru ne vidijo nobene razlike med Nemčijo in Italijo.

Eden je odgovoril, da je Eisenhowerjevo poslanico narekovala vojna situacija. General je skušal preprečiti kaos v Italiji, ki bi lahko zavlekel kapitulacijo in morda zavrl vojne operacije proti Nemčiji.

Washington, D. C., 31. jul.—Predsednik Roosevelt je na sestanku s časnikarji dejal, da se ne bo obotavljal, ko pride vprašanje sklenitve premirja z Italijo v ospredje. Pogajanja se lahko vrše z italijansko vlado, kraljem ali z drugo osebo, ki dobi zadevno oblast. Glavni cilj je hitra zdrobitev italijanskega odpora in preprečenje anarhije v Italiji.

Predsednik je ponovil izjavo, da bodo omisli zločinci kaznovani. Kazen bo doletela Mussolinija, Hitlerja, Toja in njihove gangleže. "Prišel bo dan, ko bosta skušala pobegniti Hitler in Toja s svojimi gangleži vred v kako nevtralno državo," je rekel Roosevelt. "Upam, da jim ne bo nobena nevtralna država dala zavetja."

Argentina cenzurirala Rooseveltov govor

Buenos Aires, Argentina, 31. jul.—Argentinski cenzorji so črtali iz Rooseveltovega govora besedilo o korumpirani, kriminalni in razbojniški Mussolinijevi vladi ter deklaracijo, da ne bo noben zločinec ušel kazni. Stavek, da so italijanski fašisti, nemški nacisti in japonski militaristi zaslužni ljudstva v deželah, katere so okupirali, so cenzorji tudi črtali.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodnina za Zdravna drava (Ivan Chicago) in Kanada \$5.00 za leto, \$5.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Cicero \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cicero \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih listov ne se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-58 So. Lawrence Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (August 31, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Na razvalinah stare Evrope

Zadnje dni je v New Yorku izšla knjiga z naslovom "The Legacy of Nazism," katero je spisal Frank Munk, češki profesor in begunec, ki zdaj poučuje na californijski univerzi v Berkeleyju.

Med vse ameriško knjižno poplavo zadnjega časa glede bodočega mira je to ena izmed onih redkih knjig, ki zajemajo svojo vsebino iz krute realnosti. Avtor je s to knjigo naperil debel curek mrtle vode na one ameriške in angleške državnike in diplomate, ki še vedno sanjajo o "vzpostavitvi" Evrope. To se pravi, da mislijo na obnovo stare Evrope, kakršna je bila—nacionalistična, militaristična in kapitalistična.

Američani—med katerimi niso le konservativni podjetniki, temveč tudi mnogi konservativni delavski voditelji—ki gledajo na povojni svet le skozi očala individualnega businessa, nimajo pojma, kaj sta nacizem in fašizem naredila iz stare Evrope v poslednjih štirih letih. Nikdar v zgodovini Evrope še ni bilo tako velikanskih fundamentalnih izprememb v tako kratkem času.

Munk našteva glavne izpremembe, ki so preobrazile politično, ekonomsko in socialno strukturo Evrope povsod, kamor so stopile Hitlerjeve armade: cela prebivalstva pokraj in dežel so deloma premeščena—razpršena in pomešana—in deloma uničena; industrije vseh okupiranih dežel so raztrgane in posamezni kosi so preseljeni ter zloženi v novo celoto, katera ima svojo centralo v Nemčiji; cele pokrajine in dežele imajo danes popolnoma novo gospodarstvo, katero je temo spojeno z nemško ekonomijo; končno—kar je najvažnejše—umovi milijonov mlajše generacije so zastrupljeni z ideologijo nacističnega "novega reda."

Na temelju te ugotovitve zaključuje pisatelj, da vsaka rekonstrukcija Evrope v podobi starega, predvojnega reda bi bila ne le bedasta in zlobna, temveč tudi—nemogoča, kajti edinec prejšnjega gospodarstva in političnega reda so uničene. Na primer bivša privatna industrijska podjetja niso le v milijonih primerih dobeseda izbrisana s površja zemlje, temveč tudi njihovi zakoniti lastniki so mrtvi.

Is tega sledi, da bi vsak poskus po vojni za vzpostavitev privatne ekonomije iz osnove sedanjega totalitarnega gospodarstva potreboval toliko časa, napora in stroškov—da bi se vse skupaj ne izplačalo in nihče ne bi bil zadovoljen. Vsa poskus individualnega odkodovanja vseh bivših lastnikov—kolikor bo zavezniška okupacija Evrope našla še živih—bo absolutno nemogoče.

Takšna bo zapuščina (legacy), ki jo ostavi nacizem za seboj v Evropi, ko obleti mrtve pod orožjem zmagovitih Združenih narodov. Kaj bodo zmagovalci storili s to zapuščino? Ali jo bodo raztrgali in nanovo gradili stari sistem? Munk pravi, da ne bo šlo. Nova generacija Evrope, doraščajoča mladina, ne pozna starega reda in vstalo bo na tisoče in tisoče lokalnih konfliktov, nezadovoljnost bo splošna, pomanjkanje potrebščin bo medtem neizmerno, zavezniška okupacija se bo zavlekla—in končno se bodo zavezniški sami sprli med seboj, kar bo priložilo poguma totalitarcem za nove maščevalne kampanje.

Ali pa bodo zavezniški zrl realistično na stvar in—DEMOKRATIZIRALI—podržali vse ali kontrolirane industrije in druga podjetja ter naredili iz totalitarne Evrope demokratično federacijo, kar se lahko izvrši v kratkem času in z veliko manjšim naporom. Najboljša in najpraktičnejša oblika demokratičnega gospodarstva bi bila kooperativna (zadružna) oblika.

Stvar se zdi ironična—da bi namreč nacizem, ki je porušil staro Evropo in v tem procesu uničil na milijone človeških življenj in korenito oropal ljudstva vsega inetja, služil za ekonomsko podlago demokratični Evropi, ne smemo pa pozabiti dejstva, da kolektivno gospodarstvo ni iznajdba nacistov, niti fašistov, dočim je demokratična socializacija ekonomije diametralno nasprotna nacifazizmu, čigar značaj je totalitarski in čigar jedro je brutalna diktatura z barbarsko policijsko politiko.

Glavni argument Munkove knjige je, da je sistem kapitalistične ekonomije v Evropi rthtev in obujati ga k življenju po vojni bi stalo veliko več napora, stroškov in časa, kakor pa bi stalo, če se totalitarski gospodarski sistem, ki zdaj obstoji, demokratizira, reorientira (da bo služil vsem narodom enako) in prilagodi novemu sistemu evropske demokratične federacije. To je najboljša in najpraktičnejša pot.

Kapitalistični nadutji ameriški in angleški državniki so kajpada proti temu. Oni priporočajo rekonstrukcijo Evrope v smislu privatnega kapitalizma in nočejo niti slišati o kakšni povojni kooperaciji z Rusijo. Ta zabita politika drži naravnost v novo vojno. Gospodarska kooperacija z Rusijo je absolutno potrebna in prav tako je vsaka svetovna organizacija, ki bo jamčila za mir—nemogoča brez Rusije. To se pravi organizacija, ki bo izključevala Rusijo, se lahko ustanovi, ampak svetovnega miru ne bo prinesla.

Če je Atlantiki carter kaj vreden, mora biti podlaga za trajni mir, ampak trajni mir je nemogoč brez demokratizacije sveta, demokratizacija sveta pa je nemogoča brez kooperiranja vseh narodov, velikih in malih, v federacijah in končno v svetovni organizaciji.

Ako priznamo to resnico, si ne moremo misliti bodočega sveta in mira brez sodelovanja vseh narodov—tudi sedanjih ostišenih narodov, kadar bo končana njihova perioda nadzorstva in preizkušnje.

Glasovi iz naselbin

Nov "kufer"

Monroe, Mich.—V soboto, 24. julija sem se podal z busom v Toledo, O., da kupim ročni kovčeg. V tem mestu se ne dobi veliko kovčegov, zato sem bil prisiljen iti v Toledo in si kupiti "kufer". Z menoj se je namenil potovati tudi rojak poljske narodnosti, ki je bil rojen v Pennsylvaniji. Pred leti sva skupaj delala v papirnici in tako se še dobro poznava.

Ker so bili vsi sedeži na busu zasedeni, moj prijatelj ni hotel iti z istim busom v Toledo. Pravi mi, da bo rajši počakal drugega in gotovo pride v Toledo. Naš bus je bil natrpan do zadnjega kotička in sem moral vso pot stati kot pajac na straži.

Ko izstopim v Toledo in se okrenem, je zagledam omenjenega prijatelja. Vprašam ga, kako ga je vrag prinesel semkaj. "Z bombnikom sem prišel," se mi zlaže. "No, kakor je že bilo, tu si in meni je to zagonetka." "Veš, bas ko je vaš bus potegnil iz Monroea, je prišel bus, ki gre prazen do Columbusa. In tako me je voznik vzel s sabo. Bil sem edini potnik in vsi drugi sedeži so bili prazni."

Tako je prišel z busom takoj za mano. Potem sva zavila ven iz postaje in šla dalje po mestu. On je vstopil v neko kartno igralnico, da si tam kratki čas, jaz pa sem šel naprej in kmalu našel trgovino in takoj kupil "kufer", s katerim bom potoval dalje po "kontri", ko bom šel žabe lovit. Žabe bom lovil in jih nabadal na trnje, tako kot tisti srakoperji v starem kraju, da se na soncu dobro posuše.

Ko sem odnesel moj novi kovčeg na postajo, se podam do saluna, kjer vidim, da je moj prijatelj še tam. Kmalu se je dvignil s sedeža, zaužil par mesnatih vložkov, popil vrsto steklenic piva in si obrišal usta. "Zdaj pa sem pripravljen, da lahko potujem v Sibirijo, zagonetka," pravi. On je bil v zadnji vojni v ameriški armadi nekje v Sibiriji, zato rad kramlja o tej mrzli deželi. Pravi, da so tam vojaki vedno jedli sirske kunce dan za dnevom.

"Le pojdiva nazaj v Monroevici," predlagam. "Kaj boš že si-lil nazaj," mi zasoli, "saj se še razgledal nisi v tem mestu."—"No, kam pa?"—"Veš kam bi jo ubrala? Nekako dvajset milj od tu ali deset milj od Monroea—je velika igralnica. Kaj, če bi šla tja?"—"Zdaj naj bi še copake trošil za taksi?"—"Ej, človek, nič ne bodi v skrbeh radi vožnje in tudi ne glede denarja. Glavno je, ako hočeš iti z mano in ti bom pokazal igralnico kot je še nisi videl svoj živ dan."—"Dobro, ako preskrbiš prosto vožnjo, pa grem, ker časa je dovolj za postopanje—še preveč."

On hitro najde voznika z avtom, ki ga zaseda in se pope-ljeva brezplačno do igralnice. To je precej velika stavba, oddaljena od glavne ceste South Dixie kakih 300 metrov proti vzhodu. (Cesta South Dixie drži iz Monroea v Toledo.) Stavba je velika in moderna. Sprejaj je restavracija, v ozadju pa je velika igralnica, nekako 100x100 čevljev. V igralnici so "dajšne" mize, šestnajst po številu, deset miz za igranje "black jacka," dvajset avtomatičnih masin, dve roletti, na steni pa velika tabla za konjske dirke.

V igralnici je ljudi kot čebel v panju. Na visokih stoli ob igralnih mizah sede pazniki, ki nadzorujejo igre in strastne igralce. Tam se dobi vse od komarja do kože in pet krav za groš. V enem dnevu lahko postaneš bogatin in se potem šopiriš s cvenkom kot sraka v koruzi. Obratno pa tudi lahko postaneš tak kot polit kužek, ko stisne rep med noge in se skrije pod mizo; to se tudi največkrat zgodi, kajti igralnice bi drugače ne prospevale, ampak "suckerje" je dovolj na svetu.

Moj komarat je poskusil z igranjem. Igral in stavl je okrog tri ure časa. Če je kaj dobil ali izgubil, mi ni znano, ker ga o tem nisem nadlegoval. Bil pa je zelo vesel in židane volje, ker sem šel z njim, da me je popeljal v Davidovo hišo, kjer se igra za denar. "Take igralnice nisi videl še nikoli prej," mi je vedno govoril, da so me že ušesa bolela. Bil je sam nase ponosen, da mi je mogel kaj takega pokazati.

Torej ponos na največjo norišnico v državi Michigan. Je pač tako, da danes se vse vrti v prifrknjeno smer, v smer brez cilja in v pogubo delavskega sloja.

Ob dveh po polnoči zapustiva norišnico in se z avtom popeljeva brezplačno v Toledo. Na postajo kmalu dospe bus, ki ga zaseda in se stoji peljeva v Monroe.

Torej koncem konca sem res videl nekaj novega in velikega kot še nikoli prej. Zdaj imam nov koš za vse moje premoženje, kar me zelo veseli. Stari ročni kovčeg se je iznučal kot tisti cigan. Ko ga ljudje niso več videli v spremstvu svoje žene, ki je prosila "kožice" po vasi in so jo vprašali, kje ima moža, je odgovorila, da se je "iznučal." Siromak je umrl, a ciganka je govorila, da se je "iznučal."

Novi "eghar" mi bo prav prišel, ko bom šel v Missouri in gledal po ograji suhe žabe, katere mi bo naložil marljiv srakoper in jih na soncu sušil. Vem, da jih bo poln jerbas.

Frank Kroll.

Izkušnje borca za Jugoslavijo

Canton, O.—Sedanje prerakanje med nekaterimi srbskimi in hrvaškimi elementi v Ameriki me spominja na leto 1918-19, kako so takratni politikaši vodili Jugoslavijo v Belgradu vsak po svoje, zanemarjali svoje dolžnosti napram narodu in urejevali državo na podlagi svojih političnih predsodkov.

Ko je četrti polk drinske divizije prestopil Savo v Šaku in Mitrovici, je takoj odšel v Zagreb v Rudolfovo vojašnico. Polkovni oddelek strojnih pušk, v katerem sem služil jaz, je ostal v mali vasi Mirkavci v bližini Vinkovcev v Slavoniji.

Poveljnik našega oddelka je bil major Jekić, doma iz Valjeva v Srbiji. Bil je oficir, na katerega smo bili vsi ponosni.

Ker je bil v teh pokrajinah takoj po prevratu precejšen nered in tudi nekoliko sovraštva med pravoslavni in katoliški prebivalci, nismo smeli zapustiti šole, v kateri smo se nastanili. V njej smo bili štiri dni kakor v zapiru.

Prva noč v šoli te vasice je bila tako sladka, da nismo imeli niti nočne straže. Še nikoli v

mojem življenju nisem spal tako sladko kot tisto noč. In tudi ni čudno, kajti po dveh mesecih korakanja od Sakalskega pogorja do te vasice je bila to prva noč našega počitka.

Cetrtega dne jutraj se zberemo na šolskem dvorišču, kjer nas pregleda naš poveljnik Jekić. Po končanem pregledu je spregovoril nekaj pomenljivih besed nekako takole:

"Moji dobrovoljci! Ponosen sem na vas in najtežje mi bo, kadar pride čas naše ločitve. Stojimo v pokrajini, iz katere prihajate vi. Po veri ste pravoslavni, katoliški, marksisti in nekateri ne verjamete niti v hudiča, toda v mojem srcu ste vsi enaki. Ena skupna vera pa je v našem srcu. Ta vera je, zgradi Jugoslavijo za jugoslovanski narod, Jugoslavijo, ki naj bo ponos vsakemu, ki bo živel v njenih mejah. Od danes naprej, dokler nosite to uniformo, bo vaša dolžnost, delati mir in red. Nikogar ne smete šikanirati v komandi mojega okrožja, pa naj bo to zločinec ali kdo drugi, ki bi bil zasačen pri plenjenju ali delanju nereda. Vsak tak mora biti priveden v moj urad, ne da se mu stori kaj zalega."

Okrožje našega komandanta je bilo veliko—vsa vinkovska okolica, in večkrat smo bili poslani v Tlak in Sarengrad ob Donavi in preko Donave v Bačko. V teh pokrajinah so bili zločini na dnevnem redu. Od delki takozvanega železnega kadra so plenili noč in dan, žandarmerija je bila skoraj brez moči.

In tudi družinske tragedije so se reševale v komandi našega oddelka. Sodnik je bil naš komandant Jekić—ako se ne motim, je bil pred vojno okrajni sodnik v Valjevu. Niti eden teh tatov ali plenilcev in odgovor-nežev za družinske tragedije ni bil poslan v vinkovske zapore.

Jekić je vsakemu dal očetovski nasvet. V treh mesecih je bilo v okrožju naše komande skoraj vse mirno, le tu pa tam se je pojavila kaka malenkost. Vse vasi v tej okolici so nas poznale in ljudje so nas vabili na kosilo, kjer koli smo se pojavili.

Meseca aprila leta 1919 smo pa dobili povelje, da se preselimo v selo po imenu Nuštar. Krasno selo, ki leži ob lepi cesti in železniški progi, ki teče iz Vinkovcev v Vukovar. Večina prebivalcev te vasi je bila nemškega pokolenja, ostali pa so bili Hrvati in Madžari.

Prvi dan življenja v tej slavovski vasi, ki je bila obdana z lepimi sadovnjaki in prekrasni-mi polji, preko katerih se vije neusahljiva rečica, je bilo kot da smo nekje na rivijeri. Nastanili smo se v graščini, ki je bila obdana od španskega beza in drugo prirodno lepoto, kakor je bila vas sama. Pozneje smo izvedeli, da je bila to želja našega komandanta, da "njegovi junaki," kakor nas je imenoval—čprav smo bili fige—odlučijo ostanek svojega službovanja v gradu bivšega avstrijskega grofa.

Reči moram, da smo v tej vasi živeli grofovsko po zaslugi Jekića. Zandarmerijske odredbe so bile preklicane takoj drugi dan. Šest gostlin v vasi, ki so morale pred našim prihodom zapreti vrata ob devetih zvečer, so bile odprte skoro noč in dan. Ljudje so rekli, da niso slišali harmonike in tamburice že od zadnjega novembra.

Nemci, Madžari in Hrvati so se zelo razumeli med seboj in življenje za nas je bilo dobro. Za vse to pa je bila zasluga našemu komandantu Jekiću. Ampak ta srbski častnik je radi svojih demokratičnih tendenc ostal na majorski šarži, medtem ko so bili njegovi kolegi povisani. Med nami je bilo mnenje, ako bi takini ljudje vodili Jugoslavijo kot je bil Jekić, bi v par letih ne bilo duha ne sluha o kakem sovraštvu med Srbi, Hrvati in Slovenci.

Meseca junija leta 1919 so Jekića toliko povisali, da so mu poverili bataljonsko poveljstvo. Ali je bil pozneje še povislan, mi ni znano.

Naš novi poveljnik je postal stotnik Živanj Marinković, doma iz Topole ali njene okolice. Do takrat Marinković ni imel prilike pokazati svoje barve, ker bil je pod poveljstvom Jekića. Pokazal pa jo je teden dni pozneje v Sarengradu.

Tukaj je prišlo do nekega ma-

Filmca igralca Estler Wil-liams.

lega nereda in naš oddelek je bil poklican, da napravi red. Na čelu je bil stotnik Marinković. Vsa zadeva je bila gostilniška afera, za katero je bil odgovoren alkohol. Dva Hrvata in neki Madžar so bili določeni kot glavni krivci, čeprav so bili med iz-gredniki tudi pravoslavni. Marinković je določil kazni, katera pa se ni nikoli izvršila.

Dvema Hrvatoma je določil 25 srbskih baton vsakemu, Madžaru pa 50. Odšteti bi se morale na trgu pred gostilno, v kateri se je izvršil nered. Trije preplašeni možaki, vsi že dobro pri-letni, so potem, ko se jim je pre-ko noči skadil alkohol iz glave v občinskem zaporu, stali ponižani pred gostilno v prisotnosti svojih rodbin, ki so jokale in čaka-le na izvršitev obsodbe—kako bodo prvi v svojem življenju okusili srbske batine...

Ali tukaj v lepem Sarengradu ob Donavi pa je stotnik Marinković naletel na Slovenca, ki je odklonil njegovo povelje in mu zabrusil v obraz, da Jugoslavija se ne bo urejevala s srbskimi batinami. Za to nepokornost sem dobil 30 dni zapora, katerega pa mi je stotnik prihodnji dan suspendiral. Od takrat je ta častnik kazal nekakšno oholo sovraštvo do dobrovoljcev iz Amerike.

Kaka velika razlika med dvema oficirjema! Jekić je bil dobra, razumna duša, ki je videl enakovrednega v vsakem človeku, ki se je znašel v novi državi. Marinković pa je bil brutalnež, ki je podiral ono, kar je zgradil prvi.

Mesec dni kasneje smo zapu-stili lepo vas Nuštar za vedno in odpotovali v Zagreb, kjer smo se pridružili po raznih izkušnjah našemu četrtemu polku v Rudolfovi vojašnici. (Konec pri-hodnjic) and Michael Chok.

Križi in tešave

Hermine, Pa.—Je menda res tako, da se ljudje tako človeku privadijo kot bi reku—tobaku. Vsaakdo, ki me sreča, me najprvo vpraša, kje sem bil zadnji teden, da se nisem nič oglašil v Prosveti.

Eden teh je bil Uršič iz Hutchesona, ki se mi je pritožil, ker so ga klicali "grand papa," ko so se peljali v majni z "men trip-pom." Rekel je, da je bil tako jezen, češ, da ni še tako star, da je že mislil ven skočiti in iti po-d svojega prostora. Ko so mu pa pojasnili, zakaj ga kličejo sta-rega očeta, da je njegov sin John v Imperialu dobil sina prvoro-jenca, potem pa je bil tako raz-posajen, da bi se kar naprej pe-ljal magari do Imperiala. "Zato pa, Fink, pij enega na 'grand papa' in enega na vruka," mi pravi. No, če ne bo hušje ne-sreče, to se še naredi.

Kot mi je pravil, je bil njegov sin ranjen na Havajih. Zdaj se je že pozdravil in dobiva penzijo \$75 na mesec. Zdaj spet dela v Ambridgu, živi pa v Imperialu in se ima dobro, kot mi je pravil oče. Čestitam!

Cital sem, da je bil naš stari borec Jurij Prevec iz White Valleyja zopet na cesti postavljen—izgubil da je delo, ki ga je opravljal od sedmih zvečer do sedmih jutraj in da so mu očitali, da je na delu včasih malo zadremal. No, kdo ne bi zadremal pri tako dolgih urah, posebno pa še star in zdelan človek kot je on in tudi nas več drugih. Pravi, da je od neke klike sapa tako nestropno zapihala, da je mož ob zadnji kosček kruha.

Veste, to pa ni gentlemansko, podobno je starim kopitom in nevoščljivcem proti samemu se-bi in proti nam vsem trpinom. Ampak nekateri ne morejo ži-veti v miru, če koga ne ovadijo oblastem ali kapitalistom. To je tista slabost, ki vleče delav-sko paro navzdol.

On tudi piše, da je čital moj dopis, v katerem sem omenil, da sem moral delo pustiti za nedo-ločen čas radi moje hibe, ki me muči kot mora in pije mojo zad-njo kapljico krvi. Torej le naj jo pije, ko je bo zmanjkalo, bo pa tudi mene vzela mirna Bosna. Takrat bodo pa menda vse govo-ric prenehale o meni. Utihnili bodo tudi oni, ki trosijo laži oko-li, da mi nič ni, da se grem kopat in da skočim v vodo tako kot vsak zdrav človek. Naj velja za trosilce teh laži to-le: Še za-ba skoči v vodo, če jo kdo prega-nja. In tako skočim tudi jaz po navodilu zdravnika, ki mi je re-kel, čim bolj se bom kretal in telovadil, toliko bolje bo zame in moje poškodovano telo, ki me v resnici muči, da je čudno.

Nič drugega bi še rad videl kot to, da bi mogel moje telo okoli obrniti kot na primer sraj-co—"inside out," da bi mogel vsem takim poniževalnim oseb-am predočiti mojo bolest in ko-liko sem že pretrpel v tedih dolgih letih moje poškodbe. To, kar delam, je vse prisiljeno, samo da gre čas naprej. Ako bi bil kak-šen kapitalist v moji koži, bi ga že zdavnaj ne bilo nikjer. Ali ta delavska kri se pa mora st-diti in vztrajati.

Zadnjič sem šel malo na "ride" proti Yukonu. Obiskal sem več svojih prijateljev—Joeva Mav-riča, Antona Kaferleta in seve-da tudi njune družine, ki so mi prav po domače postregle. To-rej hvala. Ustavil sem se tudi pri Antonu Laurichu, ki je že leta in leta v postelji, ker so mu noge popolnoma odpovedale in tako kar leži. In ležati v tej vro-čini ni prijetno. Res, ljubo zdravje, kdor ga ima, pa če je še tako reven kot cerkvena miš. Ali milijone ljudi ne zna ceniti svojega zdravja in tako ga pro-dajamo kapitalistom po najnižji ceni. Ko ga enkrat prodamo, ga hočemo pa zopet nekaj kupiti za vsako ceno, ali posreči se le tu pa tam komu, kakor slepi kuri-zmo. Veliko pa jih je, ki ga ne morejo nikdar več dobiti, dasi je neprecenljive vrednosti v borbi za ta naš vsakdanji kruh. Kajti ko ti enkrat začnejo popuščati udje, si prepuščen na milost in nemilost, da se te Bog usmili.

Torej Tone, kot si mi naroči naj te ob priliki še obiščem, to storim, če bo mogoče. Ali zdaj je zmeraj OPA za nami, kakor hitro se pokažeš iz bajte. Upam in želim, da se boš do takrat že bolj počutil in da bi te našel tam na hribu brez palice. Vidi-te, tako moramo trpeti, in sicer največ radi tega nikdar sitega kapitala.

Nekateri pravijo, da se pojmi čistijo. Bogle me čistijo, toda ne za delavsko paro, marveč za one, ki kujejo profit. Sin Hen-ryja Forda je na primer umrl v starosti 49 let in zapustil je 250 milijonov dolarjev. Jaz jih imam že 52 na grbi, toda nimam toliko, da bi mogel zapustiti 52 (Daj se na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 2. avgusta 1923)

Domače vesti. V Irwinu, Pa. je bil pri delu v rovu ubit Alojz Pajler, član SNPJ.

Delavske vesti. V New Yorku in San Franciscu so zastavkali mornarski delavci.

Inosemstvo. V Porurju in dru-gih krajih Nemčije so spet v te-ku velike in krvave demonstra-cije; v Frankfurtu je bil ubit državni pravdnik.

Sovjetska Rusija. Sovjeti so začeli nova pogajanja z vlado Japonske.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ SLOVENIJE

New York Times o Italijanskem postopanju s Slovenci

New York Times, 26. jul. (NYT).—New York Times prinaša pod naslovom "Italijani nameravajo poklati vse Slovence" in pod naslovom "Na stotine mučenih v koncentracijskih taboriščih" naslednji članek o italijanskem postopanju s Slovenci: "Britanski radio je dejal včeraj v oddaji, katero je zeležil Columbia Broadcasting System, da fašisti 'izvršujejo načrt, katerega cilj je popolna eksterminacija vsega slovenskega naroda'."

Iz ljubljanske pokrajine je bilo odvedenih 35.000 Slovencev v konfinacijo, po večini mladih ljudi, med katerimi se nahaja velik odstotek mladih žena in otrok, pravi angleški radio.

Zločin večine teh Slovencev je, da so se nahajali v oddaljenosti 20 milj od krajev, v katerih so se sile slovenskih gerilcev borile proti Italijanom.

Razmere v teh taboriščih pa so take, da mora vsakdo spoznati, da je usoda ujetnikov mučenje do smrti. Na otoku Rabu n. pr. je interniranih 14.000 Slovencev, ki so bili tam zaprti vsi, ko so bili leta 1942. To so po večini žene in otroci.

Taborišče se nahaja v močvirni nižini kraj morja. Ujetniki so skoraj brez obleke in morajo spati pod milim nebom na blatni, vlažni zemlji. Sanitarnih instalacij ni nobenih... čisto se dogodi, da stražniki posilijo žene, ki so zaprte v teh taboriščih. V teku treh mesecev je tam umrlo več kot 3.000 ljudi.

V 70 koncentracijskih taboriščih je zaprtih na stotine mladih Slovencev, ki umirajo, mučeni do smrti.—JIC.

V... — Zavezniki so osvojili na Siciliji skupno jugoslovanskih ujetnikov

New York Times z dne 26. julija prinaša na vidnem mestu velik fotografski posnetek skupine jugoslovanskih vojskih ujetnikov, ki pomagajo zavezniškim četam pri delu na Siciliji. Besedilo pod sliko je naslednje:

"Jugoslovanske čete, katere je osiše ujelo na Balkanu in poslalo v Sicilijo na prisilno delo, pomagajo zavezniškim pri popravljanju razvalin v Caltagironi. Jugoslovani so bili odklonili, da delajo kot prisilni delavci, nakar so jih zaprli Italijani v koncentracijsko taborišče, kjer so naleteli nanje Kanadčani in jih osvobodili."

V... — POSLANICA HRVATOM POD PRESEDNIKA KRNEVIČA

London, 25. jul. (ONA).—Hrvaški partizani so prejeli danes od enega svojih predstavnikov v Londonu poslanico, ki zahteva od njih, naj poskrbe za to, da ne bo "nobene Italijana ni ti Nema" na hrvaški zemlji, kadar se ji bodo bližale zavezniške vojaške sile.

Na kratkovalovni oddaji angleškega radia vzpodbuja Juraj Krnjevič, podpredsednik jugo-

slovanske vlade v izgnanstvu, uporne hrvaške bojovnike, naj v složni edinosti s Srbi in Slovenci uničijo sovražnika.

"Prišel je trenutek končnega obračuna s fašistično Italijo in nacistično Nemčijo," je izjavil Krnjevič. "V bodoče moramo ravnati tako, da bo naša naloga popolnoma dovršena v trenutku, ko bodo zavezniške čete prestopile prag Jugoslavije".

Dolga dalmatinska obala Hrvaške leži nasproti Italije, onstran Jadranskega morja—široka pot na Balkan in v osrčje Evrope.

Izjava pravi nadalje, da bo narod Hrvaške, ki je trenutno marionetna kraljevina in poslušno orodje v rokah osiše, po vojni dobil svobodno hrvaško domovino—v okviru svobodne Ju-

Adamičeva brzojavka predsedniku Rooseveltu

Louis Adamič, ameriški pisatelj in predsednik Zedinjenega odbora ameriških Srbov, Hrvatov in Slovencev, je poslal predsedniku Rooseveltu ob strogim glavljenju Mussolinija sledečo brzojavko:

Gospod predsednik, Bela hiša, Washington, D. C.

Cenjeni gospod predsednik: To brzojavko Vam pošiljam v svoji lastnosti kot predsednik nedavno organiziranega Zedinjenega odbora Amerikancev arbiškega, hrvaškega in slovenskega poretka.

Mi želimo izraziti svoje globoko zadoščenje nad padcem Mussolinija, čigar dvajsetletni teroristični režim je bil v prokletstvo ne samo Italijanskemu ljudstvu, temveč še posebej za 600.000 Slovencev in Hrvatov, katerih dežele so bile dodeljene Italiji na podlagi tajne londonske pogodbe iz leta 1915, in sicer navzlic dejstvu, da je Vaš veliki predhodnik Woodrow Wilson protestiral proti nji.

Naš odbor je strogo ameriška organizacija. Njegova svrha je v prvi vrsti ojačanje edinstva Amerikancev jugoslovanskega poretka za vojno prizadevanje in stremenje za besedo v poslovnih načrtih in operacijah. Toda naš namen je tudi govoriti v interesu južnih Slovanov, ki pod osišem, proti kateremu se bora, ne morejo sami govoriti.

Člani našega odbora in skoro nad milijon jugoslovanskih Amerikancev, ki jih odbor reprezentira, se globoko zanimajo za problem Istre in Trsta in gorjskih okrajev kakor tudi za problem Reke, Zadra in dalmatinskih otokov, kar vse pripada ločeno Jugoslaviji in Balkanu, toda je bilo vse to od zadnje vojne pod Italijo. Zato čutimo, da je v očiščeno bodočega svetovnega miru neobhodno potrebno, da se ti teritoriji vključijo v bodočo jugoslovansko državo, katero si mi zamišljamo kot demokratično federacijo.

Naš odbor je strogo ameriška organizacija. Njegova svrha je v prvi vrsti ojačanje edinstva Amerikancev jugoslovanskega poretka za vojno prizadevanje in stremenje za besedo v poslovnih načrtih in operacijah. Toda naš namen je tudi govoriti v interesu južnih Slovanov, ki pod osišem, proti kateremu se bora, ne morejo sami govoriti.

Člani našega odbora in skoro nad milijon jugoslovanskih Amerikancev, ki jih odbor reprezentira, se globoko zanimajo za problem Istre in Trsta in gorjskih okrajev kakor tudi za problem Reke, Zadra in dalmatinskih otokov, kar vse pripada ločeno Jugoslaviji in Balkanu, toda je bilo vse to od zadnje vojne pod Italijo. Zato čutimo, da je v očiščeno bodočega svetovnega miru neobhodno potrebno, da se ti teritoriji vključijo v bodočo jugoslovansko državo, katero si mi zamišljamo kot demokratično federacijo.

Naš odbor je strogo ameriška organizacija. Njegova svrha je v prvi vrsti ojačanje edinstva Amerikancev jugoslovanskega poretka za vojno prizadevanje in stremenje za besedo v poslovnih načrtih in operacijah. Toda naš namen je tudi govoriti v interesu južnih Slovanov, ki pod osišem, proti kateremu se bora, ne morejo sami govoriti.

Frank Fink.

goslavije skupaj s Srbi in Slovenci.—JIC.

BORBE V JUGOSLAVIJI

Poročila berlinskega radia London, 23. jul. (AP).—Berlinski radio poroča danes, da so se čete osiše zopet zapletle v krvave boje z jugoslovanskimi gerilci v Crni gori in s tem priznava, da je uspeh zavezniške invazije v Sicilijo povzročil na balkanskem ozemlju nove neredne. Berlinski radio v isti sapi zatrjuje, da je bilo v teh borbah ubitih 10.000 gerilcev.

Po poročilu nemške časniške agenture DNB so razsajali najhujši in najbolj ljuti boji v dolini reke Komarnice, približno 60 do morda 60 milj jugovzhodno od Sarajeva.

Angleška časniška agentura Reuter poroča brzojavno iz Ankare, da so izbruhnili zopet novi nemiri na grškem ozemlju, kjer grški častniki in tudi policijske osebe trumoma zapuščajo svoja mesta. Brzojavka dodaja, da je nemška okupacijska oblast izdala razglas, da bo vsakdo, ki bo kriv sabotažnih dejanj, kaznovan s smrtjo.

Mi imamo popolno zaupanje v Vašo časobranilsko in pomorsko izjavo, da se v morebitnih pogajanjih za separatni mir s Italijo ne bo ničesar storilo, kar bi utegnilo dati Italijanskim imperalistom idejo, da jim bo mogoče obdržati slovensko pokrajino.

Z lakoničnimi osebnimi posdravi, ostajam, gospod, s spoštovanjem. Vaš

Louis Adamič.

Glasovi iz naselbin (Nadaljevanje z 2. strani.)

dolarjev moji družini. Torej tukaj so tisti pojmi, dasi sem včasih že tudi trdo delal in dolge ure, ali to vse nič ne pomaga. Dokler boš v brenti vodo nosil na mlinsko kolo, boš slabo imel, ampak kadar bo sama tekla s hriba, potem pa le pričakuji svojih "kostimarjev" in ravno tukaj boš uspel do svojega vrhunca—ali pa poloma.

Ker že pišem, naj še omenim, da sem šel od zadnje društvene seje iz Herminije No. 2 kar po bližnici. Šel sem mimo rojaka in člana SNPJ Franka Rozmana, ki je tudi tak revež kot več drugih, da ne more prav nič hoditi. Ima dve palci in se komaj premika. Vprašal sem ga, kako je kaj. Pravi, da dobro in da ga veseli, ker sem ga prišel pogledat.

"Ti praviš, da ti je dobro—kaj si se pa to-paučil?" sem ga pobasal. "Ej, kaj me vprašaš, saj si menda že tudi ti tako odgovoril neštetokrat. In zakaj? Samo zato, da te nihče več ne nadleguje z vprašanji, kako in kaj. Človek je sam nase jezen, ko je v takem položaju kot sem jaz in tudi najraje vidim, da ne slišim več kakega jamranja. In tako se s takim odgovorom sam sebe potolažim," mi odgovori.

Torej, brat Rozman, tudi tebi želim, kadar te bom prihodnjič obiskal, da te najdem zdravega in da bi se takrat tudi v resnici dobro počutil. Frank Fink.

Kako rešujemo sovražnike in zaveznike

Napisal Peter Lipa

V Siciliji so se britanske in ameriške čete prvič posvetile skupni nalogi upravljanja zasedenega sovražnega ozemlja. V to svrhu je bil izdelan v vseh podrobnostih načrt uprave—takozvana Allied Military Government of occupied territory ali Amgot.

Že prej so v teku vojne britanske čete same na svojo lastno pest zasedle sovražne kolonije. V Abesiniji in v Libiji so Britanci uvedli začasno upravo in to na način, katerega jim je narekovala njihova bogata skušnjava v vladanju kolonij. V Alžiriji, Maroku in Tuniziji pa so vodile britanske in ameriške čete skupaj. Dežela, katero so zasedle, je bila zavezniško ozemlje, pripadajoče Franciji. V skladu z dogovorom, sklenjenim z admiralom Jeanom Darlanom, smo prepustili lokalno upravo Francozom. Kljub temu pa je seveda jasno, da so si pridržali Britanci in Amerikanci mnogo vpliva na razvoj razmer, predvsem po osebi generala Dwighta D. Eisenhowerja, vrhovnega komandanta zavezniških sil na tem ozemlju. Končnoveljavne odločitve o upravni politiki na ozemlju severne Afrike pa so v rokah vsaj na zunaj francoske uprave.

V Siciliji stoji Zedinjeni narodi pred novim problemom. Uradne izjave britanskih in ameriških predstavnikov so pribile, da ne bomo sklepali nobenih kupčij z Italijani. Zaradi tega ni bilo možnosti, da se pojavi nekakšen sicilski Darlan. Vsa oblast mora ostati v rokah invazijske armade.

Tako se je rodil Amgot. Načrti za poslovanje te uprave so bili izdelani že zdavnaj. Ameriški častniki, katerim je poverjena ta uprava, so bili za to izveščani v School of Military Government, katero je odprl vojni department v Charlottesville, Va. Britanski častniki pa so bili izveščani v sličnih šolah na Angliškem. V obeh deželah so bile določene smernice, po katerih se zdaj ravna.

Ko so se zavezniške čete izkrcale, je bilo že vse pripravljeno. General Eisenhower je objavil proklamacijo, v kateri pravi naslednje: "Zavezniške sile so zasedle del italijanskega ozemlja. Tega ne delajo kot sovražnik italijanskega naroda, temveč le radi tega, ker se temu ne morejo izogniti, ako hočejo uničiti nemško nadvlado na ozemlju Evrope.

Cilj zavezniških je rešiti italijanski narod fašističnega režima, ki ga je pahnil v vojno—kakor hitro bodo ta cilj dosegli, bo Italija zopet obnovljena kot svobodna država.

General Sir Harold Alexander, angleški častnik visokega čina, je bil imenovan za vojaškega gubernerja Sicilije. Njemu so neposredno podrejeni major-general lord Rennell of Rodd, ki je tudi Anglež, in brigadni general Frank J. McSherry, ki je Amerikane, ter večja skupina angleških in ameriških častnikov.

Prvi ukrep generala Alexanderja je bila razpustitev fašistične stranke; istočasno je odpravil vsaj prehodno italijansko dinastijo ter končnoveljavno razveljavil vse zakone, ki delajo razliko v pogledu rase, polti ali vere. Razglasil je, da bodo vse osebe in lastninske pravice ostale nedotaknjene, prav kakor vsi drugi zakoni, ki ne motijo vojaških operacij. Lokalno uradništvo je dobilo poziv, da nadalje opravlja svoje posle in upravo javnih del. Politično delovanje katerekoli vrste je prepovedano, toda svoboda govora in pisanja je ljudstvu obljubljena, v kolikor je to mogoče v skladu z vojaško sigurnostjo.

Vsa ta pravila temelje na spoštovanju, da je prva in najvažnejša dolžnost vojne uprave v zasedenem ozemlju, da osigura mir in red v zaledju armade, ki se nahaja na bojišču, a drugič, da si mora prizadevati, da čimbolj pravično in velikodušno postopa z ljudstvom, živčnim na okupiranem ozemlju. Videti je zelo

verjetno, da bo prebivalstvo Sicilije pod varstvom teh zakonov in američni uživalo mnogo več svobode nego v preteklih 21 letih fašistične oblasti.

Amgot je seveda že ogromno narastel in je danes že jako važna in obširna uprava. Prebivalstvo Sicilije šteje preko štiri milijone. Toda mnogo večje važnosti nego uprava Sicilije same je dejstvo, da je tu začelo poslovanje prvič v tej vojni upravno telo, ki bo vzgled za bodočnost in za druge primere upravne organizacije osvobojenih ozemelj.

Italija in Nemčija, prav kakor satelitske države osiše, kot n. pr. Madžarska, Rumunija in Bolgarija, bodo najbrže morale tudi sprejeti podoben sistem vojaške uprave. V nekatera teh ozemelj bodo morda vodile sovjetske čete z vzhoda istočasno, ko bodo od zahoda prihajali angleški in ameriški vojaški oddelki—ki bodo morda tudi prihajali z juga. V takem slučaju bo uprava Amgota najbrže dobila široko obliko, tako da bodo udeleženi tudi sovjetski predstavniki.

Čim bodo vojaške sile osiše končnoveljavno pregnane s posameznih ozemelj ter bo v ozadju za bojiščem zopet uveden popoln mir in red, pa bo najbrže izključeno vojaška uprava v najkrajšem času prepustila svoje posle bolj liberalni upravi, katero pa bodo še vedno nadzorovali civilni uradniki Zedinjenih narodov. Po tej prehodni dobi, ki bo različno dolga v posameznih deželah—odvisna bo od značaja naroda in njegovega smisla za demokratično vladanje—bo prišel čas, ko bo ljudstvo dobilo priliko in možnost, da si samo poišče svoje politične predstavnike in svoj lastni način vladanja.

To je v kratkih obrisih načrt za neposredno bodočnost sovražnih ozemelj.

Vprašanje, kaj se bo zgodilo na osvobojenih ozemljih naših zavezniških, katerih vlade se nahajajo v izgnanstvu, je mnogo bolj zamotano in manj jasno. Teorija bi zahtevala, da vlade v izgnanstvu spremljajo invazijsko armado in neposredno prevzamejo upravo osvobojenega narodnega ozemlja. Toda dobro znano je dejstvo, da vse vlade v izgnanstvu ne uživajo popolnega zaupanja vodilnih članov Zedinjenih narodov. Poleg tega pa nekatere dežele, kot n. pr. Albanija, Francija ali Avstrija, sploh nimajo vlade v izgnanstvu, priznane od velikih sil.

Omembe vredno je, da je Amgot kratka polnega imena—Allied military government of occupied territories—beseda, ki je važna, je "occupied". Iz te besede je videti, da Amgot nikakor ni omejen izključno na sovražna ozemlja. Tudi ozemlja naših zavezniških bodo morala biti zasedena, predno bodo zares osvobodjena.

V takih deželah, kjer se bodo vodilni člani Zedinjenih narodov bal, da bi prevzem poslov vlade v izgnanstvu mogel povzročiti nasilnosti, bodo vojaški komandanti amtrali, da so upravičeni uporabljati Amgot za več ali manj dolgo dobo kot administrativno telo. Neednost v ozadju za našimi linijami bi mogla, predvsem dokler se nadaljujejo boji v Evropi, zelo resno ovirati delo našega vojaštva. Glavni cilj Amgota je, da onemogoči take spore. V teoriji Amgot ne bo podpiral nobene posebne politične stranke.

Približno 350 milijonov Evropejcev bo imelo priliko temeljito spoznati Amgot še predno bo ta vojna končana.—ONA.

ZAPISNIK

četrt seje eksekutive Slovenskega ameriškega narodnega sveta

(Nadaljevanje)

Sestra Prieland nadalje omenja govor radijskega komentatorja Raymonda G. Swinga, ki je ob obletnici navala na Slovenijo bil posreden Slovincem v stari domovini. V imenu SZZ se mu je zahvalila za govor in prejela zelo laskav odgovor.

Predsednik Kristan dostavlja še poročilo o uspešnem shodu, ki se je vršil v Detroitu šestega junija in kjer je nastopil kot govornik, jutraj preko radia na jugoslovanskem programu in popoldne na shodu. Sestal se je tudi z našimi rojaki iz Kanade, ki se zelo zanimajo za naše gibanje. Nadalje je prejel pismo od župnika J. Petriča iz New Yorka, kateri apelira na SANS, da podvzame potrebne korake v pomoč Italijanskim ujetnikom jugoslovanskega poretka, ki se sedaj nahajajo v raznih ujetniških taboriščih v Ameriki.—Zaključeno je razmotrivo o tem vprašanju ob posebni točki dnevnega reda.

Drugi podpredsednik Janko N. Rogelj poroča, da je prejel od pomožnega tajnika listine, katere naj izroči županu Lauschetu, preden odpotuje v London. To je storil. Toda položaj se je med tem časom spremenil in županovo potovanje je bilo preloženo na kasnejšo dobo. Pod pokroviteljstvom Slovenskega narodnega doma na St. Clairju se je ustanovila močna podružnica, v kateri je zastopanih nad 25 društev raznih organizacij. Odbor šteje 30 članov in pričakuje se, da bo ta podružnica veliko pripomogla do uspešnega razvoja in gibanja SANSa v Clevelandu.

Poročilo se vzame na znanje.

Ob tem času se brat Jurjavec oprsti nadaljnega prisostvovanja, ker mora na delo.

Pomožni tajnik Mirko G. Kuhel poda širše poročilo o raznih zadevah SANSa in njegovega razvoja. Od 10. aprila naprej je bilo ustanovljenih 29 novih podružnic. Do 11. junija je SANS imel 37 podružnic po raznih mestih in državah. Dobil je informacije od bivšega tajnika rev. Zakrjajke radi naše registracije. Ker nima SANS nobene zveze s kako zunanjo vlado in ker zastopa le ameriške Slovence, ni smatran za tujezemskega zastopnika. Radi tega se za sedaj še ne zahteva registracija.

V Washingtonu imamo začasnega opazovalca, ki je poslal prvo poročilo.

V zvezi z izdajo dr. Čokove brošure "The Problem of Trieste" so nastale poteškoče in daljša zamuda, ker je avtor hotel imeti gotove popravke potem, ko je bilo natiskanih že 1500 izvodov. Vse to je bilo treba zavreči. Naročili smo 3500 izvodov, od katerega števila jih je bilo 2500 razposlanih kot posebna priloga mesečnika Nova Jugoslavija, 250 izvodov je dobil dr. Čok, ostale pa SANS za svoje podružnice in za prodajo. Potrebno bi bilo to brošuro še bolj razširiti in naročiti nadaljnjih 1000 izvodov. Stroški za tisk so znašali \$325.00, od katere vavte imamo dobiti nazaj \$25.00, ali bodo pa kreditirani pri novem naročilu.

Predsednik Kristan je sestavil protestno pismo glede napada na Louisa Adamiča v ameriškem Srbobranu in prepišal so bili poslani predsedniku Rooseveltu, državnemu tajniku Hullu, direktorju urada vojnih informacij Elmerju Daviesu in DeWittu Pooleju, direktorju urada strateških služb. Dobili smo odgovor iz urada državnega tajništva, v katerem je izražena zahvala za opozorilo in obljuba, da bo zadevi naklonjena potrebna pozornost.

Ko je Louis Adamič, častni predsednik SANSa, potoval skozi Chicago, se je vršil poseben sestanek, katerega so se udeležili poleg predsednika tudi nekateri drugi bližnji odborniki. Razpravljalo se je o raznih važnih zadevah, predvsem o problemu, kako priti do sodelovanja med Srbi, Hrvati in Slovenci. To je bil tudi vzrok, zakaj se je predsednik Kristan podal v New York.

Delo v uradu se vrši kolikor mogoče najbolj točno. Dobil pa je par pritožb glede objav, katere sestavlja nameščene v uradu. Kljub opominu, da je on odgovoren za vse objave, je nameščene že večkrat brez dovoljenja razposlal listom gradivo, ki je bilo neprimerno za objavo. Smatra, da mora biti upravni urad zelo nevtralen, tolerant in pazljiv, da se kaka struja ne razali in edinstvo ohrani. Čas mu nikakor ne dopušta, da bi delo v uradu vedno nadziral, zlasti še sedaj, ko ima polne roke tudi političnega dela. Radi tega želi, da se take nerednosti v bodoče ne bodo več vršile.

O poročilu sledi splošna razprava ter se sprejme. Sprejeti so sledeči zaključki:

Ce je potrebno, se naroči še 1000 nadaljnjih izvodov brošure "The Problem of Trieste". Razdele se naj podružnicam, čitalnicam in časopisom.

Pomožni tajnik ima polno moč v nadzorstvu upravnega urada in sme uposliti tako moč, kot se mu vidi primerno in potrebno.

Pomožni tajnik nadalje priporoča, da v bodoče SANS trpi vse stroške odbornikov v zvezi s sejami itd. Sedaj naša blagajna to dopušta. Sledi daljša razprava in končno je sprejet predlog brata Zaltza, da se plačajo vojni stroški po 5 centov od milje, dnevnice pa po \$10.00. Za časa potovanja ni nobeden upravljen do dnevnice.

POROČILO BLAGAJNIKA SANSa

Z bratom pomožnim tajnikom sva se pred nekaj časom pogovarjala in prišla do zaključka, da bi bilo najbolje, če bi se finančna poročila pripravila in priobčila vsak mesec. Na podlagi tega bi javnost od meseca do meseca znala, koliko prispevkov je bilo prejetih, kakor tudi koliko in zakaj se je denar izplačal.

Za minuli mesec (maj) je bilo tako poročilo v gotovih listih že ta teden priobčeno, v nekaterih listih bo pa poročilo priobčeno prihodnji teden.

Poročila so sestavljena tako, da kažejo natančno vse posamezne pribeške, kakor tudi posamezna izplačila, zato ne vidim potrebe danes tukaj ponovno omenjati posameznih števk, hočem pa poročati o skupnih prejemkih in izplačilih.

Do sedaj znašajo skupni prispevki \$10.550.37, izplačila pa \$3.202.97. Bilanca današnjega dne je \$7.347.40. Preostanek denarja je vložil na čekovni račun na First National Bank of Joliet, Ill.

Svoječasno mi je bila tudi poverjena naloga, da naj stopim v pogovor z Rev. Urankarjem in ga naprosim, da naj bi prevzel tajniške posle SANSa. Z Rev. Urankarjem sem o tem večkrat govoril. Govoril sem tudi z njegovim predstojnikom, gospodom komisarjem. Dne 29. maja sem prejel od Rev. Urankarja pismo, kjer mi piše, da vled preoble zaposlenosti in rahlega zdravlja tajniške službe ne more sprejeti.

Rev. Urankar nadalje piše tudi tole: "Ker bi ne mogel prestajati očitkov, češ, nisem hotel prevzeti dela, ker sem sebičen, se tudi odpovedujem mestu na odboru."

Ko sem omenjeno pismo prejel, sem o tem takoj obvestil predsednika SANSa. Pismo Rev. Urankarja vam bom prečital, da boste o vsebini istega tudi vi informirani in da boste znali sklepati in odločiti.

(Dalje prihodnjič)

Grupa italijanskih vojaških častnikov z zakritimi obrazi na poti v ujetniško taborišče. Častnike so ujela ameriške čete v Siciliji.

SOSIESKA

ANTON INGOLIC

(Se nadaljuje.)

Z Lizo sicer nista govorila; a zvečer je rekel Joku, naj dobi kosce, da pokosijo travnik za sadovnjakom; trava je že več kot zrela, vreme pa se lahko vsak čas preobrne. Joka je v odgovor zamrmral nekaj, kakor, bomo že videli. To je starca tako dvignilo, da mu je kar zapovedal:

"Jok, ti si gospodar! Ti odločaš, ne Liza! Pijuni že v roke in prvi za vajeti! Zadnji čas je! Prej, ko sem bil še jaz pri močeh in je bila doma Veronika, si lahko ždel, iz dneva v dan, zdaj pa moraš delati in ukazovati! Predvsem ukazovati!"

"Pa bomo kosili, če je tako!" je končno pritrtil Joka.

Po večerji se je le toliko opogumil, da je spregovoril:

"Jutri pa bi kosili, ne?"

Koren je sedel za pečjo in napeto poslušal, Liza pa se je namrdnala ob njegovih besedah in ga zavrnila:

"V ponedeljek bomo! Kaj bi jutri, ko je petek! Nazadnje bomo menda še v nedeljo sušili!"

Jok ni rekel nič, Koren pa se oglašal iz za peči:

"Saj bo že do nedelje suho, ko je takšna vročina! Če ne, bomo pa sušili v nedeljo; to ni nič takega, če je sila!"

"Kaj pa vas briga!" se je zadržal vanj. "Povedala sem že, da nimate nobene besede več! Gospodinja sem jaz in nihče drugi!"

Spet se je vnel prepri.

Koren je hotel uveljaviti svojo voljo, Liza pa mu je hotela enkrat za vselej povedati, da nima nobene besede več. Koren je blezel in ustnice so se mu tresle, Liza pa je od jeze toliko po mizi, grozila starcu s pestmi in kričala, da so se ljudje ustavljali pred hišo. Joku je bilo nerodno, presedel se je sem in tja in ni vedel, kaj naj reče.

Naposled je Liza odprla vrata na stečaj in velela Korenu:

"Poberite se v svojo hiško! Tu nam ne boste delali zgage! Tudi jesti vam bomo dajali posebej, če se boste že usajali!"

Koren se je zravnil, kolikor se je mogel. V zadnjem času je začel vidno lesti v dve gube. Lase je imel skoro čisto bele. V očeh mu je zadnje mesece ležala brezupna žalost, zdaj pa se je v njih vnelo sovraštvo. Opočel se je proti Lizi, a tik pred njo se je ustavil, kakor bi ga nekaj zadržalo: iz njenih ust je udaril vanj močan duh po vinu. Zagabila se mu je in pijunil ji je naravnost v njena široka lica.

"Pijanka!"

Liza se je sprva umaknila za korak, potem pa je pahnila starca skozi vrata.

"Da mi ne pridete več pred oči!" je zakričala in zaloputnila za njim.

Zdaj je Joka le dvignilo od mize.

"Liza, to ni prav! Tako ne smeš delati z očeti!"

"Kakor oni z menoj, tako jaz z njimi! Bomo videli, kdo bo prvi odnehal! Kosili pa ne bomo, ker grem v nedeljo na Goro! Že dolgo je od tega, kar sem se zaobljubila gorski Materi božji."

Tako je tudi bilo.

V nedeljo zjutraj je moral Joka napreči kolesel in Liza se je odpeljala. Joka je pričakoval, da ga bo povabila s seboj, toda tega ni storila. Pač pa jo je zunaj vasi čakal Tomaž.

Zadnje čase se je vsako nedeljo peljala kam. Če ne drugam, pa domov ali v sosednjo vas k mami. Voziti se na kolesu, se ji je zdelo

imenitno. Seveda se je vrnila šele pozno popoldne in je kuhno pustila drugim.

To pot je prvič vzela s seboj Tomaža.

Bila sta pri peti maši, potem sta krenila v gostilno. Tomaž je pred dnevi dobil invalidnino, zato sta se lepo imela.

Že takoj, ko je prišla, je Tomaž pogosto postajal na dvorišču in si poiskal kako delo, samo da ji je bil blizu. Ni mogel pozabiti njenih belih zob. Tudi njen glasni, široki smeh ga je neprestano dražil. Liza se sprva ni zmenila zanj, čeprav je bil postavenjši kakor Joka, kljub svojim očem in svojemu revmatizmu. Nanj je postala šele pozorna, ko ji je na žegnjanju kupil svilen robec in kmalu nato ponudil denarja, ko ga ravno ni bilo pri hiši. Nekoč drugič je nekaj delala na sadovnjaku, pa ji je ponudil kozarec starine. Potem je večkrat prišla za hišo in Tomaž je imel vselej pripravljeno zelenko dobrega vina. Liza je bila žejna vina, saj ga je doma pila vsak dan, tu pa niso imeli drugega kakor kislico, tako je pravila Jakobčniku. Tako sta se zblížala.

Zdaj sta si sedela nasproti. Tomaž je videl, skozi meglo le njena široka usta z belimi zobmi; a tudi ona ga je že videla v megli. Bilo ji je lepo, vedno bi tako slonela na mizi in zrla pred sebe. Spomnila se je, kako je včas, ko se je nasrival napila, ležala doma pod vinogradom in gledala v oblake, ki so plavali nad njo, in se ni brigala za nič.

"Staremu sem že povedala, kar mu gre!" je dejala s širokim smehom, ko se je spomnila zadnjih dni. "Mislim, da bom imela odslej mir pred njim!"

Tomaž ji je pritrjeval, čeprav ni vedel čemu. Liza je bila še mlada in zobje so se ji svetili kakor mladi kobilci, pa ni mogel ob njih misliti na resne stvari.

Zvečer sta se vrnila. Luca ju je sama pripeljala domov, ker onadva nista videla poti.

Tomaž se je spravil z voza šele na domačem dvorišču.

"Spravi Luco v hlevi!" je velela Joku in se odzibala v hišo.

Legla je kar oblečena. Tomaž, ki se je opotekel za njo, je obstal sredi sobe in upiral oči vanjo. Ni je videl, toda slutil je natančno, kako leži z odprtimi usti in napetimi prsi. Planil je k nji.

"Liza! Liza!" je zahropel.

Liza pa ga je trdo odrinila.

"Pusti me, spala bom!"

Ker je slišal Joka v veži, je odkolovratil iz sobe.

Joka dolgo ni mogel zaspati. Bila je svetla noč in venomer se je oziral na njeno posteljo. V spanju se je bila razgalila, da so se ji svetila bela bedra. Naposled se je spravil k nji. Napol v spanju se ga je sprva branila, končno pa je le utihnila.

V ponedeljek, ko so menili kositi, je deževalo in ni nehalo štiri dni. Potem so pokosili; a preden so spravili seno domov, ga je dvakrat zmočilo.

"Kdo bo jedel ta gnoj!" je rentalil Koren, ko so zmetavali rjavo, smrdečo seno na senik. "Ko bi bili mene poslušali, bi imeli takšnega, da bi dišalo v tretjo vas!"

Liza se je delala, kakor da ga sploh ni slišala. Tako je bilo tudi v ostalem.

Delo je zaostajalo, se kopicilo in bilo slabo opravljeno. Joka si je sicer prizadeval kakor še nikoli, Koren pa je zaman skušal z dobrim in hudim pripeljati grunt na staro pot. Liza mu je vidno pila moč.

(Dalje prihodnjič)

gli priti naprej. Tako so morali delati ovinko pod varstvom brega. To je skoro za dvakrat podaljšalo pot.

Ko so prišli dalje in zavili okrog neke pečine, so se odprle prostrane vodne ravni. In na zapadu ni bilo niti ene ledene skale do obzorja, kjer je tekkel rožkav zalivskega toka. Videli so torej, da je ladja obtičala le v majhnem ledenem polju.

Ko je kapitan videl odprto morje, se je takoj umiril. Res, če pride le močan veter, ne bo ostala niti sled po ledeni skorji.

William je vlekel za seboj sani in ves nemiren mislil na ženo in na otroke. Kako jim neki gre? Kaj se je vse zgodilo z njimi? Skoro dva tedna je bil s sinom z doma. Koliko se je utegnilo v tem času spremeniti! Predstavljal si je ženin obup. Gotovo ni več računala, da bo še kdaj videla oba. Kake skrbipolne dneve je morala preživeti! In otroci. V začetku so najbrže čakali nanj, postali so nemirni, vsak trenutek gledali skozi okno in prisluskovali lajanju psov in vsakemu šumu. In potem...

William se je zgrozil. Ni maral vedeti, kar je potlej prišlo. Sklonil se je k sinu: "Ali ti ni mraz?" Popravil je mornarsko odejo, s katero je bil pogrnen otrok. "Sedaj ni več daleč. Kmalu smo tam. Samo malo potrpljenja."

Izza grica se je prikazala hiša. Nobenega dima, nobenega pasjega laježa!

"Smo že doma!"

Veselo je hotel to povedati William, toda nemir je zvenel v njegovem glasu.

Pospešil je korake. Skoro tekel je. Njegove noge, ki so izgubile moč, so se opotekale. Težko je dihal, mrzel znoj mu je obilil čelo.

Šipe oken so bile brez življenja, prevlečene z ledom.

William je potkal na vrata. Glasno je potkal. Nestrpno. Nobenih korakov ni čul v veži, nobenega ženskega glasu. Samo to je čutil, kako divje in glasno mu bije srce.

Ko so se vrata napol odprla in ko se je prikazal Verin radostno preplašen obraz, se je William oprljal za podboj. Zdelo se je, kakor da so mu kolena klecnila.

"Nič ni. To je le tako. Truden sem," se je opravičeval, ne da bi se obrnil na koga, s težavo prestopil prag in lezel dalje.

Za njim je Stjepan Jegorič nesel Mitjo in še med potjo odredil: "Prosim, pripravite hitro posteljo!"

Čez četrte ure je bil William že skoro kakor navadno. Na kolenu mu je sedel najmlajši, Vladimir, in vlekel za črno očetovo brado. Z desnico in levico je pritiskal William druge tri k sebi in dejal z malce trudnim glasom: "Vera, daj nam jesti. Zelo smo lačni. Dolga pot je bila."

Verine roke so se tresle. Njene oči so se svetile. Molče je pogrnila mizo.

15

Trdno in za dolgo časa je ladja obtičala v ledu. Nobenega upanja ni bilo, da bi prišel ledolomilec. Iz Arhangelska so odgovorili, da je s severno ekspedicijo v Karijskem morju in da se ne bo tako kmalu vrnil.

Tako so čakali le na vihar in so upali, da bo kmalu prišel in jih rešil iz ledenega ujetništva.

Sedem mož posadke, ki so bili s Terske obali, se ni nikakor hotelo spoprijazniti s tem položajem. Pobrali so svoje stvari in na smučeh odbrzeli čez tundro domov. Kapitan jih ni prav nič zadrževal. Saj itak ni bilo nobenega dela. In razen tega je odšlo sedem jedcev. Sedem teles iz ozkega prostora za moštvo. Že samo to je bilo blagodejno za osem mož, ki so ostali. Razen tega je bilo manj hrupa in prepira. Brez dela ljudje kmalu podivjajo in pozabijo na disciplino, ki mora biti na ladji.

Stjepan Jegorič je postal sedaj reden gost v Williamovi hiši. Bil je mlad in ognjevit, znal je zanimivo pripovedovati in biti o pravem času pazljiv napram domači gospodnji. To so lastnosti, ki jih žene visoko cenijo. In ne po predolgem času je našel v Verinem srcu koticke.

William tega ali ni opazil ali pa ni maral videti ljubavne igre, ki se je začela razvijati med njegovo ženo in mladim pomorščikom. Kadar se je vrnil z lova, je često našel v hiši gosta, ki je bil že dalj nego uro pred njegovim prihodom sam z Vera. Nista bila v skupni, veliki sobi, v kateri so se navadno igrali otroci, temveč zraven v mali sobi z blazinami in posteljami.

Dogodilo se je, da sta se oba ob njegovem nenadnem prihodu zmedla in začela slučajen pogovor. William je čutil, da sta pred njegovim prihodom govorila o nečem drugem. Toda ni dal opaziti, da je uganil in da so mu ta zaupna kramljanja neprijetna.

Prijazno je pozdravil, na kratko karkoli povedal ali malo poslušal in šel potem k otrokom. Sploh se je napravil obema obnašal tako, kakor da se ne dogaja nič nenavadnega.

Vera je često skrivaj opazovala možev obraz. Kaj neki misli o njenem obnašanju? Ali je morda šla že predaleč? Ali naj že neha z igro? Ali trpi radi nje?

Toda v Williamovem obrazu ni bilo nič vznemirljivega. Bil je kakor vedno: prijazen oče ali v delo zamišljen.

Ali res ni bil ljubosumen? Ali mu je res bilo vseeno, kako se vede njegova žena napram tujemu moškemu? Če je tako — potem je ne ljubi! Kjer ni ljubosumnosti, ni ljubezni. Vera je bila globoko užaljena. Vera je vse trtovala zanj. Leta je preživljala v bolestnem koprnenju. In kakor je sedaj videla, je ni mož nikdar resno ljubil. Potreboval je le ženo za otroke! In tega prej ni videla?!

Vendar bi morala to iz vsega opaziti. Niti njenega prvega bega tja k svetilniku ji ni očital. Torej... ali pa je morda to samo njegovo samozatajevanje, samo njegova izredno krepka volja?

"Ne! Mora postati ljubosumen! Hočem videti krč trpljenja in besnosti! Hočem!" si je rekla in začela kazati napram gostu še več pažnje in nežnosti.

William je reagiral močno na vsako ženino početje, čeprav se je trudil, da ohrani miren videz. Že pri drugem srečanju obah je zasutlil nevarnost. Na eni stra-

ni je stal mlad, žilav možki, ki ga je še zadrževala družabna dostojnost in gostoljubnost. Na drugi strani razvnetobudna ženska, ki je bila pripravljena, da zagori v ognju druge mladosti. Med obema so se pretakali tokovi, ki so dajali posebno barvo kapitanovemu glasu. Veri pa pozabljen hrepenenje v očeh in mačjo gracio kretenj.

Videl je vse to in je dobro premišljeno presojal položaj. Duševno muko je moral zatajevati do meje, v Verinem vedenju počakati na oster rob. Kadar je bil sam, ga je kuhala jeza, mučil se je, besnel, komaj pa je stopil v vežo, je ponosno in suho zatri v sebi čustvo ljubosumnosti in si nadel krinko srednjega družinskega očeta.

Toda meja se je že blížala.

Razen teh dveh mož, ki sta združila svoji pažnji na Vera, so bili še štirje, ki so mislili na njo, in morda še bolj napeto. To so bili samovoljci, na vožnjah po Ledenem morju posiroveli mornarji in ribiči z jadrnice. Večmesečne blodnje po morju, neprestan boj z elementi, dihi smrti — in nenadno dolgotrajen mir, popolno brezdelje in potem ta žena, ki se jim je zdelala tako nenavadna! S svojo nežno slabostjo in s prijetnim vedenjem je vabila te sirove, močne moze. Vera je bila doma, če ni imela dela, res takšna kakor popelje, meščanka z mehкими kretnjami, a nežnostjo v pogledu in glasu. To je držalo mornarje, da so popolnoma izgubili razum. Vsakdo je mislil samo nanjo. Gorel je v živalskem čustvu, ki ne pozna ovir.

Slučajno je kapitan slišal odlomke nenavadnega pogovora, ki je prišel do njegovih ušes skozi odprta vrata prostora za moštvo.

"Ena in štiri — prekleto je to! Samo drug drugega motimo," je govoril močan, sirov malo hripav glas.

Kapitan je spoznal v njem

mladega mornarja Fjodora Jankova iz Arhangelska. Takoj mu je odgovoril drug glas — njegov rojak ribič Vorobjov.

"In druga dva ste pozabili!" "Ta ne pomenita nič. Vrag naj ju vzame! Mi smo že štirje!" "Napravite lahko, kar hočete. In jaz tudi storim, kar jaz hočem," se je vmešal nov glas. To je bil najstarejši med moštvom, Kuzma Zibunov, krmar. Kapitan si je jasno predstavljajl njegovo čokato postavo s močnimi prsi in debelimi rokami. "In če se kdo meni postavi po robu — bom kar na kratko opravil z njim!"

(Dalje prihodnjič.)

FARMA NA PRODAJ

Zaradi starosti in slabega zdravja sem primoran prodati svojo najboljšo, še vredno farmo v največji slovenski farmarski naselbini. Rojaki, ki ste že bili tukaj, vam je gotovo znana ta moja farma kot ena najboljših in je ob glavni cesti g. Zemlja je rodovitna, kar prica lepa letina. Farma obsega 160 akrov, dober park z živino in studenec. Tu sta vsa poslopja kar jih farmar potrebuje; ne bo treba nič več graditi. Hiša je velika in vse moderno opremljena, vroča in mrzla tekoča voda v kopalnici, kuhinji in v kleti, tudi v kleti je kuhinja za poletne vroče dni. Električna žica za razsvetljavo in druge potrebe na farmi. V hlevu je tudi tekoča voda, električna razsvetljava in "mašina" za moliti krmne, ter vse je "up to date" vredno. Tam so tudi vsi stroji, ki jih farmar potrebuje, vse je pripravljeno. Nadalje je 42 glav živine, prašiči, in kokoši stare in mlade. Prodajam vse skupaj ali pa samo farmo posebej, kakor kupec želi in dam po zmerni ceni, ako se kdo takoj prikladi. Očetje, tu imate priliko si ohraniti sinove iz vojne. Pridite osebno ali pa pošite lastniku na naslov: Anton Zupancič, R. 1, Box 12, Willard, Wis. — (Adm.)

POŠTNA UPRAVA

želi vsled vojnih razmer zmanjšati delo in zamude s preuredbo naslovov. Vsač naslov v večjih mestih, kima namreč sedaj še posebno živimo, ki pismonoslu pove, v katerem kraju se naslovnik nahaja.

Naslovite v bodoče vsa pisma:

PROSVETA
2857 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Illinois

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

. Cene zmerno, uniljako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po študentski 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nedlano \$8.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri asociaciji \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj vsi vstopniki, redi, če je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaka lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročen na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Družni, države in Kanado	\$8.00	Za Člano in Chicago	\$7.50
1 tednik in	4.00	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.00	2 tednika in	5.10
3 tednika in	2.40	3 tednika in	3.90
4 tednika in	1.90	4 tednika in	2.70
5 tednikov in	1.40	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je . . . \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaka lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2857 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1) Ime Čl. družstva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) Čl. družstva št.

3) Čl. družstva št.

4) Čl. družstva št.

5) Čl. družstva št.

Mesto Država

Nov naročnik Star naročnik

Pod severnim nebom

Pavel Nisovoj

14

Ponoči je postalo tišje. Zračna temperatura je močno padla. Z obzorja so se težko valili zadnji valovi, hkrati z njimi so pa lezle ledene skale.

Dvignili so sidro, napeli jadra, toda veter je bil tako slab, da so plahutala kakor cunje. Ladja se ni skoro nič premikala. V štiri in dvajsetih urah so prevozili komaj tri milje. Živo srebro v termometru je padlo še za nekaj črt.

Ko je William drugo jutro zapustil spalnico moštva, je od začudenja obstmel. Okrog ladje se je svetilo ledeno ploščasto polje. Popolna tišina. Nepremično so stali. Urno je odprl duri kapitanove kajute.

"Stjepan Jegorič, ali že veste? Nova nesreča! Zamrzujemo v ledu!"

"No, nekako bomo že prišli do brega. Led je krhek in marsikje je vmes voda."

"Toda nismo na parniku. Brez vetra se ne moremo ganiti. In jutri ali pojutrišnjem se bo led zgostil in strdil. Potem se lahko vozite!"

Šla sta na krov. Namesto valov, ki so se nedavno besneli, jih je obdajala bela ravnina. Morje je bilo popolnoma tiho.

"Da, to je slabo. Tu tičimo lahko še vso zimo," je kapitan žalostno dejal. "Vrag vedi, kaj je to. Kdo bi si mogel misliti, da se bo tako obrnilo! Imam dvajset tisoč pudov tovara. Kaj naj napravim z njim?"

Razburjen je odšel v krmarjev prostor.

Drugi dan je bil led tako debel, da so hodili po njem. William ni mogel več strpeti. Sklenil je, da pojde kljub nevarnosti in svoji slabosti še ganes na suho. Za dečka so napravili iz smuči in praznega zaboja nekake sani. Kapitan in dva mornarja sta ju spremljala. Previdno so se kretali v precejšnji razdalji drug od drugega in z drogov preiskovali trdnost ledu. Za slučaj, da bi se komu udrijo, so od prvega do zadnjega napeljali vrvi. Marsikje so morali obiti odprto vodo, iz katere se je leno dvigala prosojna sopara.

Kapitan se nikakor ni mogel sprijazniti z novim položajem.

"Taka neumnost! Imenitna šala, skoro ob bregu zamrzniti," je godrnjal predse. "Pri najsilabšem vetru sta dve uri, kol polže se lahko priplazi. No, in sedaj

pa imamo in lahko tičimo tu osem mesecev."

William, ki je stopal pred njim, ga je skušal pomiriti: "Stjepan Jegorič, mislim, da še ni vsega konec. Treba samo, da pride majhen vihar, pa ne bo od ledu nič ostalo. Prezgodaj je še."

"Dobro znate govoriti. Vihar! In če ne pride? Dvajset tisoč pudov rib imam! In ko bo pomlad začel pokati led, lahko stisne vso ladjo. In kdo je kriv temu? Jaz! Moram brzojaviti po ledolomilca."

"Stjepan Jegorič, do brzojava je več nego sto milj po pokrajini brez potov!"

"In če jih je tisoč! Vendar ne morem sedeti tu kakor norec!"

Kapitan je bil še mlad, pa se je že udeležil neke karijske ekspedicije. In več nego enkrat se je vozil na lov na kite do Spitzbergov in Nove Zemlje. Samo slučajno